

KÉT ÉS FÉL HÓNAP TAVASZ

B E N C E E R I K A

III. 24., szerda, Kupuszina, 20.15

Pontosan tizenöt perccel ezelőtt a NATO megtámadta Jugoszláviát. Az első robbanásba nálunk is beleremegett minden. Ha egyáltalán az volt. Meg kell mondjam, nem mindegy. Miért vagyunk itt? De ez hiábavaló, hülye sopánkodás. Mit lehet tenni? Egyébként nézzük a televíziót. A Columbo megy. Hét perc múlva a TV2 különkiadást ad. A belgrádi állomások még nem jelentettek semmit. Nem lehet telefonálni. Szeretnék megnyugodni.

A TV2 bement, hogy három lövedék Kosovón, egy Belgrádban robbant. A támadás állítólag érintette a Vajdaságot is. Hát ezt észrevettük! Hallunk valami repülőgépeket, de nagyon lassúnak tűnnek ahhoz, hogy bombázók legyenek. A belgrádi tévé még mindig nem jelzett semmit. „Muszáj” írnom, hogy megnyugodjak. A horvát tévét nézzük. Clinton beszél. Szörnyű világba születtünk! Azon csodálkozom, hogy anyáék nem hívtak el bennünket Bezdánba.

Tíz-egynéhány évvel ezelőtt nem gondoltam, nem hittem volna, hogy ennyi minden megtörténhet velünk, hogy ennyi mindent ki kell bírunk. Háborúk, infláció, embargó, nélkülözés. Még odaát, Baranyában szórakoztunk, éltük világunkat. Most meg itt van.

20.52. Újabb dörrenés. Most már kétséget kizáróan az. Egészen közel volt a robbanás. Miért épp velünk történik ez? Ülünk itt az asztalnál mint a tehetetlen majmok. (Mindjárt kibérelem a WC-t). Sulykolom magamba, hogy bátorság, de . . . Hogy megnyugodni . . . De olyan egyedül vagyunk! Mondom Illésnek, „mi sem alszunk ma”. Ő azt, hogy „megrepednek az ablakok”. Én: „csak az legyen a legnagyobb bajunk”. A belgrádi tévé archív dokumentum-filmet és műkorcsolyát mutat. Ülünk az asztalnál, és nem tudunk mit csinálni.

Most sem olvasni, sem komputerezni nincs türelmem. De még a Columbo sem érdekelt. Itt ülünk, és rettegjük az újabb támadást. (Hát nem ildomos részemről a gondviselést emlegetni!) Repülőzűgás hallatszik. Mit csináljunk most? Mit lehet ilyenkor tenni? Jelentkezett valaki – feltételezésünk szerint P. I. – telefonon az MTV-ben, azt mondta, Újvidéken is mindenki otthon ül és tanácstalan. Mit csináljunk. Firkálok. Mindhárom belgrádi stúdió a Kozara című partizánfilmet adja.

Egyelőre csend van, és én cappucinót készítek. (Hogy mi milyen jó dolgokra szoktunk rá az utóbbi időben!) A tévé szerint eltalálták a Zastava Műveket és a batajncai repülőteret. Újvidéken egy üzem ég. Tehát: Prištinát, Belgrádot, Újvidéket, Užicét, Podgoricát és Danilovgradot érte támadás, főleg repülőtereket, fegyvergyárakat bombáztak. Akkor az mi volt, amit mi hallottunk és éreztünk? Az újvidéki tévében szórakoztató műsor kezdődik. Ég a Klisán egy kiképzőközpont. Nem tudom, pénteken lesz-e tanítás, el lehet-e jutni Újvidékre. Talán holnapra rendbe jön a telefonösszeköttetés, hogy megkérdezzem, mit tegyek. Egyáltalán mit csináljunk? Lefeküdjünk-e aludni? Most 23.13. Mi lesz pénteken? Nem lehet nyugodt lélekkel Berzsenyi verseiről és Mikszáth novellisztikájáról beszélni gyakorlatokon, miközben bombák robbannak körülöttünk.

III. 25., Kupuszina, 10.55

Hajnalban néhány másodperccel négy előtt következett be az újabb robbanás. Ébren voltam éppen. Hallottam a süvítést. Tudom, hülyeség, de úgy tűnt, az udvarunkban, a fejünk felett süvölt el az a rakéta. Annyit mondtam Illésnek, „most lesz”, erre jött a nagy robaj, rázkódás . . . Természetesen nem aludtam jól az éjszaka. Hajnalban háromtól négyig egy órát, hatig semmit, de utána fél kilencig rendesen. Azt mondják, az este és az éjszaka folyamán négy robbanás volt. Én csak hármat hallottam. Mindenféle hírek keringenek. Beszéltünk Illés családjával. Nagy nehezen sikerült telefonon elérnem a tanszéket. Másodikáig nem lesznek előadások, mondták. Rossz volt a telefonvonal, most azon töprengek, jól hallottam-e mindent. Telefonált Illés Márti húga és anyja. Azon csodálkozom, hogy nem hívott el bennünket Bezdánba, mégiscsak messzebb van. Nekünk a seggünkbe lőnek! Minden nagyon rossz! Megint jön az este, az éjszaka és vele a bombázás. Sosem hittük volna, hogy ez történhet velünk!

15.55. Tavasz van. „Határtalan az élet.” Mi meg „várhatjuk” a rakétákat.

18.30. Egyre nő bennem a feszültség. Jön az idő. Jönnek a bombázók. A televízióból hallottam, hogy csak katonai objektumokat bombáztak, nekünk vajdasági magyaroknak nem esett bántódásunk. Hát igen! Csak tessék kibírni

„idegekkel” azt, amit tesznek velünk! Anya miért nem hív el bennünket Bezdánba? Nevetve kérdezte, hogy élünk-e. Illés miért nem mondja, hogy menjünk el? Miért kell itt ülnöm Kupuszinán két kilométerre a repülőtértől, és átélnem ezt az iszonyatot, amikor csak húsz km-re odébb kellene menni. Anyáék nem is nagyon hallják a robbanásokat. Nézem a tévét. Illés alszik. Hideg van. Fázom. Minden pillanatban megtámadhatják ismét a kaszárnyát. Délután T.-éknél voltunk ebéden, alig ettem; nem reggeliztem, nem vacsoráztam. Az idegesség miatt nem vagyok éhes. (Egyébként nem árt, úgymint kövér vagyok!) Fázom. Lélekben is. Hallgatózom. Folyton lehalkítom a tévét. Nincs kedvem se írni, se olvasni. Folyton pisilnem kell. Nálam így manifesztálódik a szorongásos állapot. Hideg is van idebent. Varga Zoltán legújabb könyvét, a *Bábel árnyékábat* olvasom. Három perc múlva nyolc óra. Tegnap ebben az időben támadtak először. Kínomban egész nap vasaltam. (Legalább eltűnik a vasalatlan ruha a házból!) Délután aludtam két óra hosszat, szükségem volt rá az elmúlt éjszakai rossz alvás és a következő valószínű álmatlan hánykolódás okán is.

III. 26., Kupuszina, 15.40

Tegnap este és az éjszaka nem volt támadás errefelé. Nyugodtan telt az éj. Kettőig olvastam a Varga-könyvet, aztán jól aludtam 8.30-ig. Megnéztem a *Bor és hatalom* című katalán szappanopera soros epizódját. Telefonáltam Újvidékre, mondják, van fizetés, igaz, csak egy fél. Most azon dilemmázunk, hogyan bejutni Zomborba, a bankba. Á, nem is Zomborba, Apatinba kell mennem! Telefonált anya: Juci Szabadkáról érdeklődött felőlünk. Szabadkát nem érte támadás. Bablevest főztem, kijött belőlem, feltehetően a kétnapi éhezés miatt. A nap kellemes meglepetése: telefonált V. is Sátoraljaújhelyről. Felajánlotta, menjünk el hozzá, húzzuk ki ott ezt az időszakot, mármint a háborút. Igazán meghatott, de csak ha nem bírjuk tovább kitartással, csak akkor megyünk. Ugyan, elmenekülni is csak az bír, akinek van pénze! Hogy megyek én oda pénz nélkül valakinek a nyakára!

19.10. Ha megérvük, holnap reggel bemegegyünk Apatinba, csak nem tudom, milyen járművel. Fázom. Nem tudom a hidegtől-e, vagy a félelemtől.

III. 29., hétfő, 19.00

Növekszik a szorongás bennünk. Közeleg az éj, a nyolc, a kilenc óra. Tegnap kilenc után valamennyivel öt perc alatt két hatalmas robbanás rázta meg a környékünket. Ezt nagyon nehéz elviselni idegileg. Utána egész éjjel hál' istennek, semmi. Kényszeredetten jól neveltünk az MTV2 által vetített bohó-

zaton. Éjjel kettőig olvastam. A *Micimackót*. Már régen olvastam, talán gyerekként. Gondoltam, újraolvasom. Különbösen is, nagyon jó félelemfeloldó szernek bizonyult. A háromnegyed részét kiolvastam.

Dél előtt tizkora végül is autóval bementünk Apatinba. Épp átadtam a kártyám a bankban, amikor megszólaltak a szirénák. Légiriadó. Bezárták a bankot. Utána bizonytalanságban – van-e pénzem? – vártunk két óra hosszat. Délben lefújták a riadót. Szerencsére volt pénzem. Ezer dinár. Vettem három csirkét, halat, szalámit, margarint, tisztálkodási szereket. Miközben vártuk a riadó lefújását, ültünk egy kávézóban. Őt-hat „tipikus” szerb férfi az általunk is ismert Z. uszító-piszkos szónoklatát hallgatta. Nem reagáltunk, de láttuk egymás arcán, hogy mit gondolunk róla. Később azt mondja Illés, ne felejtsem ezt beírni a naplómba. Hogy meg sem mertünk mukkanni. Hazafelé egész úton benzinszagot éreztünk. Megijedtünk, hogy lyukas a tartály, hogy folyik a benzin. De nem ekkora a baj. Kisebb javításra szorul, mondja Illés, aki leszerelte a jobb hátsó kereket. Úgy volt, elmegy a boltba egy bizonyos alkatrészért. Aztán mégis inkább ásott a kertben. Soha nem tud különbséget tenni fontos és nem fontos dolog között! Most az autó úgy áll. Azt mondja, kibírja úgy, kitámasztva, ha bombáznak, akkor is.

A TV2 híradója szerint ma a „legsúlyosabb” légicsapás lesz. Anya változtatlanul nem hív el bennünket hozzájuk. Üzemanyag háromnegyed tartállyal van. Illés miért nem mondja, hogy menjünk már el valahova? Csak ez az este, ez az éjszaka ne volna ilyen rettenetes! Ez már a hatodik napja a bombázásoknak. Szörnyű, szörnyű! Fáradt vagyok. Szellemileg és fizikailag is. De főleg pszichikai szempontból. Miért nem megyünk már el? Ez rettenetes. Nem hülyeség: még a kutyánk is ideges. Tegnap, amikor az a két hatalmas robbanás történt, az egyik mancsával direkt ütötte az ajtót, hogy engedjük be. El kellene menni Bezdánba. Ez a nyolctól éjfélig terjedő időszak a legrosszabb. Most várjuk, hogy mikor jön... Mit csináljunk? Illés azt mondja, ne legyek ideges. Magyarázam meg magamnak. Hogy bírom a hazugságot elhithetni magammal?

Kicsit megnyugodtam. Szerencsére idáig nem történt semmi. De ez nem jelenti azt, hogy nem is lesz semmi. Szegény Illés, sok panaszom van rá ezekben a napokban, de ha ilyen feszült a helyzet! Elolvastam mindkét *Micimackó-kötetet*.

IV. 2., péntek (nagy-péntek)

Fázom nagyon. Hideg van idebent. Az utóbbi napok nyugodtan teltek. Remélem, ma sem lesz bombázás! Azt mondják, holnap nyugdíjosztás. Illés hallani sem akar arról, hogy Bezdánban töltsünk néhány napot. Azt mondja,

anyáék sem szeretnék. Á, fenét! Akár egy hónapot kihúzhatnánk ott! Na megálljon, visszakapja ő még ezt! Akar ő még Szilágyira menni a rokonaihoz! Majd én is kifejtem, hogy nem szeretek ott lenni! Unom az anekdotázó rokonait! Majd meglátja!

Tegnap anya valakik (kupuszinai piacozók, nem ismerem őket) által elküldte Bezdánból a sonkát. Ma főztem egy kis hallevest. Készítettem kétféle süteményt. Megfestettem a tojásokat. Holnap J. megfőzi a sonkát kotlában. Estefelé elkészítem a vasárnapi menüt. Most beszéltek meg Illéssel, ő meg telefonon a családjával, hogy vasárnap mi visszük a kaját hozzájuk, Zomborba.

IV. 5., 22.10, Kupuszina

Az éjszaka hallottam a repülők zúgását három óra körül, majd kisebb robbanásokat. Kicsit rázkódott az ajtó. Mint a mai híradóból kiderült, a Zombortól tíz km-re, Csonoplya határában elhelyezkedő üzemanyagraktárat bombázták. Most megint nagyon dübörögtek felettünk. Minden percben várható a detonáció. Jaj, ne legyen semmi! Micsoda irreális kívánság ez mostanság! Mentsen mindenkit a gondviselés! Mindenkit.

A tegnapi napot Zomborban töltöttük Illés családjánál. Persze csak a bombázás volt beszélgetésünk témája. Még az a jó az emberi természetben, hogy a legrosszabb időkben is képes viccel oldani a feszültséget. Mi például azokon a feliratokon neveltünk a legtöbbit, amelyek a NATO-ellenes mítingeken szerepeltek. Volt közöttük nagyon sok idéten (pl. a kutyára kötözött „Clinton, baszom az anyád” felirat) vagy olyan, amit csak az ért meg, aki ismeri a délszláv népek patriarchális attitűdjét, a körükben honos férfikultusz lényegét (pl. „Chalsea, Monica lenyelte a fivéredet!”) és volt szellemesebb is (hozza-vetőleges fordításban: „Kolumbusz, a kíváncsi istenedet!”). S persze sokat röhögünk magunkon. Illés lánya például azt mondja, még szerencse, hogy ma már angolvécék használatosak, mert a bombázás első napján biztos beestünk volna ijedtünkben a budiba. Nem bírtunk megválni a vécécsészétől. Cs. A. barátóm meséli, egyik robbanás alkalmával „direkt megugrott alatta”.

Na, most volt robbanás. Nem túl erős. Legalábbis számunkra nem. De jaj azoknak, akik a közelben vannak . . . Kicsit rázkódtak az ablakok. Most 22.17. Több nap nyugalom után ezek az utóbbiak nem egészen azok. Mától osztják az üzemanyagjegyeket, azaz tegnap óta. (Megint a repülők.) De Illés nem nagyon mozgatja a fülét. Nem siet értük. A tárca illetékes minisztere meg azt nyilatkozta a tévében, hogy a tanítók és a tanárok folyamatosan meg fogják kapni a járandóságukat, csak az egyetemi tanárok számíthatnak „bizonyos” lemaradásra. Hát, fasza! Ez kb. azt jelenti, hogy mi nem kapunk fizetést. (Megint robbanás. 22.25. Elég gyenge. Szerencsére. Még az ablak sem rezdült.)

Nem lesz itt üzemanyag, nem lesz itt fizetés, nyugdíj! Nem lesz itt semmi! (Enyhe robbanás, repülőgépzúgás megint. 22.35.) Dolgozni kellene, írni valamit. De hova? Minek? Mi lesz, ha (újabb robbanás, enyhe rázkódás, 22.40) nem kapunk több fizetést, Illés sem nyugdíjat? (Repülőzúgás megállás nélkül. Ez rettenetes. Remeg a levegő. Lehalkítottuk a tévét. Lassan remegni kezdek én is.) Nem jött semmilyen számla, se villany, se mobtel, se víz. Biztos a háború miatt. De ha majd egyszerre kell kifizetnünk az egészet? Majd kikapcsolnak bennünket a hálózatból. Mit lehet tenni? Az előbb – az adócédulákat kerestem – fellapoztam a tavalyi naplót. Megnéztem a mai dátumot. És Gödöllőről érkeztem haza. Öt napot voltam távol. Illés nagyon kedvesen fogadott, amikor hazaértem. Nem tudom, készül-e a könyvem. Biztos nem. Ha mégis írnék, mit?

IV. 8., csütörtök, 23.00

Légiriadó van. Az éjszaka 1.37-kor hallottam egy robbanást meg a repülőket. Aztán elaludtam. Azt mondják, megint a csonoplyai tartályokat bombázták. Dél előtt Illés lehetetlenül viselkedett, nem akart a benzinjegyek után nézni. Csak egy kicsi választott el bennünket attól, hogy összeveszünk, sértegetni kezdjük egymást, elkezdünk ordítózni. Aztán mégis bekarikázott a faluba, megtudta, hogy itt nem kaphatunk sem benzin-, sem naftajegyet. Bementünk Zomborba, és az egyik helyi közösségben egy perc alatt sikerült felvennem a negyven liter benzinre szóló bont. Nemhogy tömeg nem volt, mint itt Kupuszinán, de egyetlen ember sem előttem. Aztán Illés megint – mint egy ördögös – nem akart sorba állni benzinért. Igaz, a kút előtt tényleg hosszú kocsisor húzódott. Én biztos kivártam volna. Már előre tudom, ha holnap nem kap, nagyon összeveszünk. Telefonált Szilágyira, hogy a sógora, aki a földjeit műveli, vegye fel a naftajegyeit (nafta egyenlő gázolaj, de erre felé nem használatos ez az elnevezés). Ez nekem azért nem tetszik, mert azt hittem, hogy a miénk lesz, és a naftát elcserélem benzinért. Ugyan már, V.-éknek épp a mi üzemanyagunkra van szükségük! Évekre előre bekészítették maguknak. Zomborban bementem a bankba, és csodák csodájára a zsíroszámlámon volt háromszáznegyven dinár. Ez egy kicsit „megdobott” bennünket, hiszen így legalább benzinre lesz elég pénzem. Délután itt volt Sz. I. Megjavította a mosógépemet. Ötven dinár volt. Végre nem kell kézzel mosnom!

Az éjszaka előszedtem Dickens regényeit, meg a *Zalán futását*. Újraolvasom őket. Majd felváltva. A *Zalán futásához* nagy türelem kell. Nem élvezhető már. Ma este – a háború kezdete óta először – voltunk B.-éknél kártyázni.

IV. 9., péntek. 21.38

Megint légiriadó van. Az éjszaka nem történt semmi errefelé. Ez a harmadik péntek, amikor nem voltam Újvidéken. Mikor lesz ennek vége? Mikor lehet majd rendes körülmények között leutazni és megtartani az óráinkat? Ezt nem gondoltuk volna! Nem hittük volna! Legszörnyűbb álmaink sem erről szóltak. Hogy a közeli kaszárnyát, hogy Újvidéket lebombázzák. Egyszer valamelyik emeleti teremből kinéztem a Dunára, rávetült a tekintetem a régi híd pilléreire, s kicsit hosszabban elméláztam azon, vajon miképp rombolták le. Ha valaki azt mondja nekem akkor, hogy néhány év múlva a többi is ugyanígy jár, lehülyéztem volna. A harmadikat is találat érte, úgy hírlík. A másik kettő már ott van a Duna mélyén. A gombosi hidak is készek. Találat érte őket. B.-ék nászánál (nekünk is kedves ismerőseink) a veranda minden ablaka kitört. Ég a csonoplyai üzemanyagraktár. Hányszor elrobogtunk mellette a vonattal vagy a sínbusszal, de igazából nem tudtuk, csak sejtettük, mi az az objektum. Vele kapcsolatban azonban volt valami előérzetem. Többször eszembe jutott, „ha ez egyszer felrobban . . .”

Telefonált anya. Ma megérkeztek Juciék. Holnap megyünk mi is Bezdánba. Illés kapott üzemanyagot. Nem volt igazam tegnap. Igazságtalan voltam vele szemben. Először csak tíz litert vett, de rábeszéltem, hogy menjen vissza, és vegyen még tízet. Ennek az lett a vége, hogy túlcserdült a tartály, le kellett szívni valamennyit. Folyt a benzin mindenfelé. Erős benzinszag terjeng az autó körül. Remélem, reggelig elpárolog. Most ezért izgulok, a benzin miatt. Illés nem szeretne Bezdánban éjszakázni. Lehet, már én sem. Még bombázhatják a bezdáni hidat is. Bár annak tényleg semmi stratégiai jelentősége. És a gombosi hidak miért váltak áldozatokká?

Megjött a mobtel-számla. Ha kifizetem, csak százhatvan dinárom marad. Nem tudom, lesz-e fizetés, nyugdíj. Fizetésnek kellett volna már lennie. Majd holnap valakit felhívok Bezdánból anyáék telefonján. Ezzel a mi mobilunkkal nem lehet ugrálni, olyan drága a percdíj, hogy végül nem bírom kifizetni a számlát. (Mennek a repülők. 23.10. Megint itt vannak. 23.23.)

Három héttel ezelőtt még új könyvekről, írásokról és újabb erdélyi nyaralásról ábrándoztunk. Nincs egy hónapja, hogy elvittem az új kéziratomat a Forumba, az Ibolya utcát. Nem tudom, lesz-e könyvkiadás az elkövetkezendő időszakban. (Robbanás: 23.25. Elég távol. Repülőzúgás a végtelenségig.) Fázom. Mindjárt elzárom a tévét. Illés alszik. Hogy lehet aludni, amikor „ezek” itt dübörögnek a fejünk felett? Dolgozni kellene. De egyszerűen nincs lelki erőm. Miből élünk meg, ha leáll minden, ha nem kapunk fizetést, semmilyen jövedelmünk nem lesz? Kihúzták a lábam alól a talajt. Nem jelennek meg a

kulturális lapok, folyóiratok, nincs tanítás. S ugyan ki akarna mostanában fényképezkedni!

IV. 10., Kupuszina

Mennek a repülők. 0.5 az óra. Félek mint mindig. Csak ne legyen semmi! Ma tartottuk volna a tavaszi vizsgát a tantárgyunkból Újvidéken, ha nem következett volna be, ami bekövetkezett. Minden nagyon rossz.

Voltunk Bezdánban. Juciék is otthon vannak. Szabadka „nem kapott”. Bárcsak otthon maradhattam volna! De Illés hallani sem akart róla. Beszéltem Sz. J.-vel. Azt mondja, kaptunk egy kis pénzt. Úgy hétszáz–nyolcszáz dinár körül. Remélem, nem téves az információ. (Robbanás. A közelben. 0.13. Mennek a repülők. Még két kisebb robbanás. Újabb. Ez megint a kaszárnya vagy valami a közelben. Remeg a föld, az ablakok. Újabb repülő. Megint lesz! Nem bírom ki! Nem bírom ki! Nyugalom! Megnyugodni! Mit lónek még? Elég volt már! Mentsen minden embert a gondviselés! Most. Mindenkit. A szerbeket is. Istenem, mikor lesz ennek vége! Mi volt ez, mit lóttek?) Hogy folytassam a megkezdett gondolatot (vége a támadásnak), remélem nem arról a háromszáznegyven dinárról van szó, amit én már néhány nappal ezelőtt felvettem, és már elköltöttem. Mert akkor hiába reménykedtem.

Beszéltem D. Z.-vel. Még most nézi át a könyvem levonatát. Azt mondja, a háromnegyed részével kész, de sok problémája van vele. Én most nem bírok elutazni Szabadkára. Ugyan, hogy gondolja! Már másfél hónapja elvittem a korrektúrárt. Szerintem egy hónapon belül nem lesz semmi a könyvből.

Félek. Ha ugat a kutya, ha valami zajt, zúgást hallok. Hova menni? Mit csinálni? Meddig tart ez a háború még? Amíg kő kövön nem marad?

IV. 11., Kupuszina, 21.14

Ma volt a pravoszláv, vagy ahogy mi mondjuk, a szerb húsvét napja. Zomborban, Illés családjánál töltöttük. Nagyon finom ebédet készítettek. Ott voltak B. I.-ék. B. I. Illés volt sógora. Meglepő, hogy milyen kifejezetten magyar érzelmű, pedig ez nem épp jellemző a zombori magyarokra és a neje (Illés volt feleségének nővére) is szerb, igaz, meglehetősen jól beszél magyarul, és a lányuk is ismeri a nyelvet, bár ha nem muszáj, nem szólal meg apja anyanyelvén. Szóval B. I. teljesen ellentétes véleményen van a háború kiváltó okát illetően Illés fiával és leendő vejével. Úgy hiszem, inkább ő jár közelebb az igazsághoz. Különben nem nagyon vitatkoztunk Pecóval és Davorral, egyrészt mert a vendégeik voltunk, másrészt mert nem akarunk veszekedni, összecsapni velük. Inkább kölcsönösen visszafogottan nyilatkozunk a helyzetet illetően.

(Mintha enyhe, azaz nagyon távoli robbanásokat hallanék, de nem biztos. Ne is legyen semmi!)

Azt mondják, voltak, akik ilyen háborús időkben alkoholba . . . De hülye vagyok, nem figyelek! Ámbár az alkohol is egyfajta megoldás. Azonban ha az ember azzal a szándékkal akar lerészegedni, hogy elkábuljon, és ne gondoljon a nehézségeire, akkor nem sikerül. Én isten bizony, egyszer nagyon ki voltam borulva és elhatároztam, hogy most nagyon részeg leszek – nem rúgtam be. Egyszerűen nem rúgtam be, akármennyit ittam. Máskor meg – a régi szép időkben, amikor még a baranyai szőlészek és borászok meg mi egy ország polgárai voltunk – nagyon jó kedvünk volt, H. Á. barátunk is velünk murizott, észre sem vettük a borospincében, hogy mennyi bort ittunk. Ez életem első és egyetlen bárdolatlanul sikeres részegsége. Az lett a vége, hogy Illés engem kénytelen volt vinni az autóig. (Igaz, akkor harminc kilóval könnyebb voltam. Most mit csinálna?) H. Á. pedig folyton elindult gyalog hazafelé. Illésnek folyton vissza kellett térítenie. Szóval azt akartam írni az előbb, hogy vannak, akik alkotómunkába menekülnek ilyen nehéz időkben. Nekem ez nem megy. Képtelen vagyok írni. Ha nyomkodom is a billentyűket, egyszerűen azt sem tudom megjegyezni, hogy mit írtam le az előző sorban. Lehet, mégis az a másik megoldás lenne számomra megfelelőbb.

IV. 13., kedd

Ma – ha nem lenne háború – órákat kellett volna tartanom a zombori fakultáson. Annak ellenére, hogy itt – nincs jobb kifejezés rá, ezt a vulgárisat vagyok kénytelen használni – szaré'-húgyé' dolgozom, szeretem a tantárgyat, a gyermekirodalmat. Nagyon hiányzik. Most 20.47. Megint jön az idő. Délután – nevetséges – megnyugodva állapítottuk meg, hogy a robaj, amit hallunk, „csak” égdörgés. Két évvel ezelőtt, amikor becsapott hozzánk a villám; a nappalinkban, tőlünk néhány méterre cikázott az „istennyila”, kigyulladt a berendezés, oltottuk, nem volt áram a házban, és én nem bírtam meggyújtani a gyertyát, annyira remegett a kezem, akkor azt gondoltam, hogy ennél rosszabb nem történhet velünk. Hát rosszul gondoltam!

Ma délelőtt bementünk Zomborba. Tényleg volt pénz a számlámon. Vettem sót (micsoda háborús előrelátás!), cukrot, csirkét, sajtot, tejet, mosóport és kifizettem a telefonszámlát. Viszont nem lehet cigarettát és kávéat venni. Egyetlen szál cigim sincs. Kibírom. Kávé harminc dkg van itthon. Azt nehezebben viselem el, ha nem lesz.

Írt V. Sátoraljaujhelyről. Levélben is megismételte ajánlatát. Nagyon megörültünk a levelének, nagyon hálásak vagyunk neki, de egyelőre nem megyünk. Most éjfél lesz néhány perc múlva. Légiriadót fújtak. Remélem, nem lesz

semmi. Ne legyen! Én már nem nagyon bírom ezt az egészszet nyugodt lélekkel. Nem bírom már sokáig.

IV. 21., Újvidék, 14.30, a sínbuszban, indulás előtt

Egy hónap múltán ismét Újvidéken. Illés is velem van. Ha nem volna a helyzet olyan, amilyen, azt mondanám, kellemes nap. A fakultáson aláírtam azt a bizonyos munkakötelezettségről szóló végzést. Azt mondják, ez így történik háború idején. Néhányan voltak még bent a többiek közül. V. elérzékenyülten fogadott. Az éjszaka támadták Újvidéket, újabb találat érte a harmadik, még meglévő hidat. Lezárták. Leállt rajta a közlekedés teljesen. Csak komppal lehet átkelni a vízen, százak várákoznak rá a parton. A két teljesen lerombolt híd közül csak a péterváradit néztük meg. Iszonyatos. Mint két rettenetes nagy, összetört kar, úgy emelkednek ki roncsai a Dunából. Azt mondják, a másik, a kamenicai pedig úgy néz ki, mint egy kettőtört vitorlás hajó. Bementem a Hídba. G. L.-re hivatkozva – hogy majd írok ismertetőt a kritikai rovatba – kikunyeráltam két új könyvet. Megnéztem a Magyar Szóban S. L.-t, arra kért, „ha majd vége lesz a háborúnak”, írjak Jódal R. gyermekkönyvéről. Hát igen, ha majd vége lesz a háborúnak . . . A számvevőségen meglátogattuk K. F.-et. Kedvesen fogadott bennünket. Kávéztunk, megittunk egy-egy italt. Nagyon optimista. Azt mondja, három nap múlva vége lesz a háborúnak. A próféta szóljon belőle!

Kaptunk egy kis pénzt. A kar fizette be a számlánkra.

Elindult velünk a sínbusz Gombos felé.

IV. 26.

Az éjszaka kettő előtt mentek, zúgtak a repülők. Még Illés kérdezi, „hova mehetnek ezek”, mondom, „hova, hova, hát bombázni . . .” Nem múlik el két perc, egymás után két borzalmas robbanás rázza meg a házat. Néhány perc múlva újabb kettő. Ma J. azt mondja, hét lövedéket lőttek ki. Én négyet hallottam, de lehet, az egyszerre robbantakat nem különböztettem meg. Tizenöt napig errefelé viszonylagos nyugalom honolt. Most megint „várhatjuk”, mikor jönnek. Lerombolták a harmadik újvidéki hidat is. Teljesen ledőlt. Csak a pillérek látszanak ki a vízből. Úgy hallottam.

IV. 27., kedd, 23.43

Az éjszaka húsz perccel éjfél előtt volt három robbanás, fél kettőkor még kettő. Én úgy érzékeltem, hogy kisebb erejű robbanások voltak mint korábban.

A fél kettesiek biztosan. Az éjféliek lehet – miként mások mondják – tényleg nagy erejűek voltak, csak már lassan hozzáedződik az ember. Mégis úgy érzem, kezdetben súlyosabb detonációkat éltünk át. Csak abban reménykedhetünk, hogy jól céloznak! Az éjszaka megint a repülőtér kapott, meg azt mondják, Zombor Sikara nevű külterülete. Sosem tudni, mikor jönnek! Minden pillanatban el lehetünk rá készülve. Borzasztó hallani, kibírni egy helyben ülve vagy az ágyban fekvé az a hihetetlen nagy zúgást. Néha úgy képzelem, száz repülő köröz felettünk. Magyarország egyre jobban belesodródik a háborúba. Egyre több engedményt tesz. Néha az az érzésem, még föl is kínálná a lehetőségeket, ha a NATO nem kérné azokat magától. Amikor a tévében elhangzik valamilyen kérdés, vajon megtörténhet-e ez vagy az Magyarországon, pl. használható-e légtere etc., abból már tudni lehet, hogy igen. Pedig eleinte mi mindent ígérték! Hogy a Vajdaságot biztosan nem éri támadás. Hát fenét nem! Nem tudom, talán tényleg el kellene menni. Ott a Zemplén-hegységben biztonságban lehetnének. De biztos keserves a hazátlanság, az otthontalanság! És én nem akarok Magyarországon menekült lenni. Ott nem. A két általánossal rendelkező nagyanyám olvasta a magyar irodalmat, a klasszikus magyar költőket. Néha majd összeesünk a döbbenettől, látva, hogy egy-egy tévés vetélkedőben milyen alapvető kérdésekre nem tudnak felelni a magyarországi fiatalok, olyanokra, amelyek hozzátartoznak az ember nemzeti kultúrájához, identitásához. S majd minket ott lenéznek vagy idegennek tekintenek!

Ma voltam bent a zombori Képzőben, de a hallgatók közül nem jött konzultálni senki. Felhívtam Újvidéket, „mi van”, milyen a helyzet. Vettem kávé, étolajat, cigarettát feketén (nagyon drága!), huszonöt kg lisztet, üszóhúst, szalámit, margarint, halat. Péntekre rendeltem – egy háznál vágnak a faluban – disznóhúst is. Lassan raktározni kezdünk. Füstölt húst is kell vennem. Az hűtés nélkül is eláll. Telefonált Illés Julis húga Szilágyiról és az én nővérem is Szabadkáról. Ez utóbbinak nagyon megörültem. Pénznek még csak valamiféle ígérete látszik Újvidékről. Talán a jövő héten lesz valami.